

Universitätsbibliothek Paderborn

Asiaticae Historiae Societatis Iesv Pars ...

Libris Quatuor Comprehensa: Vbi praeter res gestas à Patribus Societatis Iesv in conversione Sinarum, Cocincinae, & Tunchini Regnorum nihil omittitur eorum, quae possunt liberali placere Lectorum curiositati

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1670

83. Hainan insulae sing. & co[n]uers. apud nos.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10757

luere, quàm honoris subire. Erant Vagnonij in Christo discipula, quatum accepta clade Tuon ille Petrus Siuzaius, vir sanctus familiarum suum ad illas misit, gratias acturum honoris eximij quo Christianitatum illustrant, & quo Christianam pudicitiam commendatant exempli fortissimi; summam inde argenti in eas diuisurum, quæ accepta damna utcumque sarciret. Postremò factum masculæ generositatis, elegantissima historia complexus, latissimè vulgavit. Quibus ille officiis non diu distulit quantam à Deo inisset gratiam sentire. Eius oppidum pariter aggressi prædones quod se præsidio militum pro muris solo tuebatur, putarunt se illo facillè potituros, & verò milites quibus Petrus arma cum familiaribus iunxerat, terga vertunt; ipse anitibus solis stupatus famulis Deum, & Angelos magna voce in opem vocantibus, stare fortiter in prædones, instantes repellere, fundere, fugare, prædàmque ex iis opimam recipere, haud sanè alio quam peculiari præsentis Dei auxilio. Matronam in præda nobilem reperit, Mandarin afflictiissimi uxorem, quæ abducebatur in famulam; eam honesto septem comitatu ad virum illico remisit qui beneficio permotus quod negabat posse nisi à Christiano proficisci, & ipse cum uxore, familiæque numerosa factus est Christianus. Superest ab anno tricesimo tertio Sinensis Ecclesiæ ingens lucrum, superest inæstimabilis iactura; illud insula Hainan, nullius antea cultura tactæ. Hæc Pauli Colai, cuius religiosa generositate, & mirabilibus exemplis, Christianitas illa fouebatur.

83.
Hainan insula
sing. &
cæuif. apud
nos.

Syllabæ seu voces potius quæ vocem Hainan componunt, australem apud nos sonant oceanum, nam à continenti Cantonensis Prævinciæ vix horæ sex, eius nominis insulam diuisunt, inde austrum versus longè porrigitur, & Sinum de se Hainan nominat, pauendum illud uautis, & infinitarum nauium sepulchrum. Sicilia haud multò minor est: latitudinis gradui boreali vndeicesimo medi a subiacet, oras tamen vtrimque in gradus oppositos magnis spatiis extendit. Sed mira ubique soli feracitate; montana eburnum; aquilam, Calambam, & eiusmodi proferunt arbores, odore, natiuis coloribus, & perennitate speciosas; venatu præterea abundant omnis generis ferarum: planorum vbertatem, fluuiorum irrigua sic opimant, vt sint alendis habitatoribus largè suffectura, et si eorum bonam partem contingat à cultoribus omitti; quod si auri quoque illos vrat cupido, auri bracteolæ, & grana, fluminum lapsu ex montibus deuecta, venarum diuitum cæta iis præbent indicia, ex quibus illud effodiant. Præter cæteram autem varietatem vniuersarum frugum Coccum item producent illam, cornucopiam Indorum, ex qua Indi oleum, vinum, acerum, saccharum, clauos, & vasa, vsus cuiuslibet; domos, necessariis ad vitam instructas, naues earumque omnia armamenta, ducunt, ædificant onerantque eiusdem arboris fructibus, in diuersas oras magno quæstu portandis. Sed non sunt Hainenses in vsu eius arboris tam solertes; iis tamen haud parcius suum mare, quàm solum, compendiosum est; bimestrem exer-

603

cent à Seprerione, piscationem vnionum præstantissimorum; à meridie balenarum; in qua Barauis nihil cedunt. Habent, & quædam naturæ miracula, caneros qui vt mari educti fuerint, lapidei sunt, quod Patres aliqui vidisse referunt; pisces planos qui mari, mortuis similes ventre verso se labi simulant, & marinas aues ad prædam illectas brachiis inuoluunt, & deuorant. Indigenarum porò est duplex genus. Montani agrestes, inculti, vltim veterem pro lege, libertatem pro domino, paupertatem solitiam & vagam pro tributi pensitatione retinentes. Vbicumque libuerit domum ponunt; & degit familia quælibet seu cœtus suo iure; venatu, & syluæ frugibus vescuntur; quibus pelles vrsorum, & tygridum defunt, ad velles & salem, quo carent penitus, calambam, ebenum, & herbas medicas exquisitissimæ raritatis, cornuâque ceruorum immania & quicquid iis aliud mons gignit comportant in plana, commutandum cum iis quibus egent, non ad conficiendam pecuniam quam spernunt, interprete opus est vt percipiantur, quod ignota prorsus vtantur lingua, nisi quod ab æuo creditur ab iis seruata inter inuios externis syluarum recessus. E contrario qui plana incolunt urbani, affabiles, & Sinis ferè per omnia similes. Quatuordecim vrbibus habitant, muro clausis; maiori numero apertis: Iura iis dicunt Cantonensium Mandarinum, cuius Prouinciæ pars quædam est insula, quàm situ propinqua, tam genio dissita. Cantonenses maligni, perfidi, fraudulentum, Hainenses ingenui, fideles sinceri. Furta inter illos continua, inter hos vix vlla; in furem enim, si deprehenderit, tanquam in draconem inuadunt vniuersi, nec abstant prius quàm male necauerint. Vxore vna contenti viuunt, eaque non vti Sineses fortuita & inuisa, sed multiplici probata morum examine: solenne est, iurèque sanctum inuiolabili, quod vtinam vbique gentium perinde ratum foret, si priuatos furor in pugnam singularem, aut duos populos in bellum egerit, & itæ armaque expedita cædem vtrimque, & dicta omnia minentur, matrona verò, quamuis silens, per medios transeat; repente omnes arma, vindictam, iniuriam, inimicitias deponunt, & primam gratiam reperunt; idque lege tam certa & necessitaria vt si quæ partium restitet, in eius ruinam omnes circum vndique coniuerent.

Hoc Insula Hainam, & insularium illius ingenium: hinc ortum ducebat Guan ille Ciun Min, Magistratum Præses Mandarinus qui Riccium ante annos quinque, & triginta, vt olim scripsimus, Pechinum duxerat. Huius filium adoptiuum, Mandarinum nunc insignem gradum Patres nuper Pechini iustrauerant Vam Pauli nomine, Deus clementi consilio legerat, vt præconium fidei sacrosanctæ, suæ primus patriæ inferret, quam illi mentem Colaas Paulus Pechini indiderat, vnde recens Macaum appellebat. Macai ab nostris quanta potuit comitate, & reuerentia, hospitio exceptus, ex iis aliquem enixè petiit quem secum duceret ad illuminandam eius Insula cæcitatem. Commodum

sub hoc tempus Inspector nostrorum à Virellescho Generali habebat in mandatis, operarios quoquò versum quàm posset plurimos destinaret, & in Ciampam, Cambogiam, Sianum, Laios, homines expediebantur: ne autem etiam in Coraium, obstabat Tarrarus cuius illic arma grassabantur. Hoc itaque pronius itum est in Hainanensem expeditionem, eoque ambitiosius prensata à Macaensibus Collegis quòd ferè plus habent negotij, & ærumnarum, institutiones Christianorum cœtuum nouæ, quàm continuata veterum cultura. Sortiti sunt tandem hanc Prouinciam Petrus Marchezius, Iaponiæ, Cocincinæ, Tunchini laboribus diu tritus; & F. Dominicus Mendezius Sinensis, dexteritatis miræ Catechista, post exantlatos inter Sinas triginta jam annos, vbi & semel in conuersione ethnicorum ad mortem cæsus. His comitibus alacer Mandarinus Hainan contendit, spretis Cantonensium minaciis, qui delaturos se ad Regem iactabant, inductos ab eo in Hainan exteros. Vix palatium intrat, cum aula decumanæ locis conspicuis, professionis Christianæ clara explicuit documenta, Iesu & Mariæ augustissima nomina, caractere Augusto, & ornatu, qui aduentum perstringeret oculos, & ingenia moueret ad interrogandum, quibus ille de Iesu & Maria, de se, de lege Christiana quam profiteretur, de Patribus qui eam docerent dum satisfaceret primos in patriam accessus Christo referabat. Nostri vt essent quibusuis obuij, & ad manum, in ædes concessere satis incommodas, vbi statim Mendez elegantia sermonis, numerosum collegit auditorem, & primam illi diuinitatis veræ affudit notitiam. Primum tamen suscepti baptismatis honorem Vam Pauli familia merebatur. Die itaque Paschæ lætissimo, & beatissimo, eius vxor à P. Marchesio initiata est sacro fonte cum filiis tribus, nuru, quatuor agnatis, & familiis eorum integris, quæ ingentem constabant numerum, & Christianitatis Hainanensis fausta fuere primordia, postmodum vbi quid fuerit scitu dignum à nobis reuiscenda. Hoc religionis incrementum, secuta est, vt dixi, Colai Pauli mors, cui parem non habuit Ecclesia Sinensis, aut magnificentia gestorum in Christi gloriam, aut excellentia virtutum; aut Colai gradu quem Christianis aperuit. Annum agebat septuagesimum alterum, cum initio autumnus, valetudine occupatur non ita leui, quin eum bimestri absumeret; nec ita graui, vt illum à Deo, & æternis dimoueret, tres illi è nostris ad latus erant Sacerdotes, qui cæcis intra palatium fortibus in communi apertis pariete subibant. Visit illum Rex sæpius per primarios eunuchos, verborum consolationem nunquam non condens aliqua donorum raritate, suisque Medicis ad eum sanandum industriam omnem, sollicitudinem, & diligentiam iniungens. Vicissim ipse binos misit ad Regem codicillos, quibus monebat, emendationem Astronomici calculi Sinensis Patrum opera prope finem esse; Patres Adamum Scial, & Iacobum Rhò libros centum triginta ad eam attinentes ex idiomatis Europæis, caractere, ac lingua Sinensi reddidisse. Hoc la-

88.
Colai Pauli
vita heroica.

bore